

Sygn. akt *I ACa 1598/15*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 marca 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: **Sędzia SA Dorota Ochalska – Gola (spr.)**

Sędziowie: **Sędzia SA Anna Beniak**

Sędzia SA Krystyna Golinowska

Protokolant: st. sekr. Sądowy Julita Postolska

po rozpoznaniu w dniu 9 marca 2016 r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **Syndyka masy upadłości (...) G., (...) spółki jawnej w upadłości likwidacyjnej z siedzibą w Z.**

przeciwko **Gminie K.**

o ustalenie

na skutek apelacji strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 28 września 2015 r., sygn. akt X GC 164/15

I. zmienia zaskarżony wyrok na następujący:

„1. ustala, że Syndyk masy upadłości (...) G., (...) Spółki jawnej w upadłości likwidacyjnej z siedzibą w Z. jest uprawniony do otrzymania z depozytu sądowego kwoty 261.117,89 (dwieście sześćdziesiąt jeden tysięcy sto siedemnaście i 89/100) zł, należnej z tytułu wynagrodzenia za wykonanie umowy z dnia 26 czerwca 2012 r. nr ZP.271.10.2012 zawartej przez upadłego z Gminą K., która to należność została złożona do depozytu sądowego na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Wieluniu z dnia 19 listopada 2014 r. w sprawie sygn. akt VIII Ns 727/14;

2. zasądza od Gminy K. na rzecz Syndyka masy upadłości (...) G., (...) Spółki jawnej w upadłości likwidacyjnej z siedzibą w Z. kwotę 13.056 (trzydzieści tysięcy pięćdziesiąt sześć) zł tytułem zwrotu kosztów procesu.”

II. zasądza od Gminy K. na rzecz Syndyka masy upadłości (...) G., (...) Spółki jawnej w upadłości likwidacyjnej z siedzibą w Z. kwotę 20.273 (dwadzieścia tysięcy dwieście siedemdziesiąt trzy) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 1598/15

UZASADNIENIE

W toku postępowania powód - Syndyk masy upadłości (...) G., (...) Spółki jawnej w upadłości likwidacyjnej w Z. wniósł o ustalenie, że jest upoważniony do otrzymania z depozytu sądowego kwoty 261.117,89 zł należnej mu tytułem wynagrodzenia za wykonanie umowy nr ZP.271.10.2012, którą to kwotę pozwana Gmina K. złożyła do depozytu sądowego na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Wieluniu, sygn. akt VIII Ns 727/14 (pismo procesowe k. 253-256).

Strona pozwana wносиła o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powoda na swoją rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 28 września 2015 roku Sąd Okręgowy w Łodzi X Wydział Gospodarczy oddalił powództwo i zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 1.800 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (wyrok – k. 282).

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd pierwszej instancji oparł na następujących ustaleniach faktycznych, które Sąd Apelacyjny w pełni akceptuje i przyjmuje za własne:

W dniu 26 czerwca 2012 roku pozwana Gmina K. zawarła z (...) G., (...) Spółką jawną w Z. umowę nr ZP.271.10.2012 na realizację zadania pn: „Zastosowanie pomp ciepła do ogrzewania budynków przedszkola i Urzędu Gminy w K. oraz Szkoły Podstawowej w C. współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013”. Za wykonanie przedmiotu umowy strony ustaliły wynagrodzenie w wysokości 1.259.799,58 złotych brutto. Zapłata miała następować na podstawie faktur wystawionych przez Spółkę (...), na podstawie bezusterkowego protokołu odbioru opłaconej części przedmiotu umowy podpisanego przez pozwaną i spółkę (...). Strony ustaliły następujące terminy zapłaty faktur: faktury częściowe – 30 dni od daty ich dostarczenia pozwanej (podstawą ich zapłaty miały być protokoły odbioru opłaconych robót zatwierdzone przez inspektora nadzoru) i faktura końcowa – 30 dni od daty dostarczenia faktury pozwanej (podstawą jej zapłaty miał być protokół końcowy wykonania zadania, dla którego prowadzony był nadzór, podpisany przez przedstawicieli pozwanej i Spółki (...) oraz decyzja pozwolenia na jego użytkowanie).

W dniu 20 lipca 2012 roku pomiędzy (...) Bank S.A. w W., jako cesjonariuszem, a Spółką (...), jako cedentem, zawarta została umowa przelewu wierzytelności, jakie przysługują cedentowi w stosunku do pozwanej Gminy K. na podstawie umowy z dnia 26 czerwca 2012 roku, na zabezpieczenie wierzytelności wynikających z umowy kredytowej z dnia 19 lipca 2012 roku zawartej pomiędzy Bankiem a Spółką (...). O zawarciu powyższej umowy pozwana Gmina została poinformowana na piśmie, sam zaś fakt jej zawarcia - potwierdziła i zobowiązała się przekazywać wszelkie należności z umowy z dnia 26 czerwca 2012 roku każdorazowo na konto Banku.

W dniu 26 czerwca 2013 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, XIV Wydział Gospodarczy ds. Upadłościowych i Naprawczych wydał postanowienie, mocą którego ogłosił upadłość Spółki (...) z możliwością zawarcia układu.

W dniu 24 października 2013 roku pozwana Gmina i Spółka (...) w upadłości układowej spisały protokół konieczności, w którym stwierdziły konieczność wykonania robót zamiennych, których szacunkowy koszt ustaliły na kwotę brutto w wysokości 29.842,00 złotych.

W piśmie z dnia 6 grudnia 2013 roku, skierowanym do G. (...) Bank, pozwana zwróciła się o zajęcie stanowiska w sprawie zapłaty faktur wystawionych przez Spółkę (...) za wykonane roboty budowlane. Pozwana podniosła, że Spółka (...) wystawiła w dniu 20 listopada 2013 roku dwie faktury VAT za roboty budowlane prowadzone w oparciu o umowę z dnia 26 czerwca 2012 roku. Na jednej z nich, opiewającej na kwotę 159.900,00 złotych widnieje konto bankowe zgodne z zawiadomieniem dłużnika o dokonanym przelewie wierzytelności z dnia 20 lipca 2012 roku, natomiast na drugiej, opiewającej na kwotę 79.927,91 złotych, wpisane zostało konto prowadzone przez Bank (...) S.A. Pozwana dowiedziała się, że kwota z faktury wystawionej na 159.900,00 złotych zaspokaja wszystkie roszczenia dotyczące umowy przelewu

wierzytelności z dnia 20 lipca 2012 roku. Pozwana zwróciła się więc do Banku z pytaniem, czy Bank odwołał cesję wierzytelności w stosunku do pozwanej z tytułu umowy z dnia 26 czerwca 2012 roku.

W odpowiedzi na powyższe, w dniu 16 grudnia 2013 roku Bank poinformował pozwaną, że umowa cesji wierzytelności na zabezpieczenie z dnia 20 lipca 2012 roku nie została odwołana. Wobec czego Bank wniósł o przekazanie środków z obu wymienionych przez pozwaną faktur na swoje konto.

W dniu 17 lutego 2014 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, XIV Wydział Gospodarczy ds. Upadłościowych i Naprawczych wydał postanowienie, mocą którego zmienił sposób prowadzenia postępowania upadłościowego Spółki (...) z postępowania z możliwością zawarcia układu na postępowanie obejmujące likwidację majątku upadłego.

Dnia 10 marca 2014 roku do biura Syndyka masy upadłości Spółki (...) przybyli przedstawiciele pozwanej w celu przekonania powoda do kontynuowania umowy. Wskazali, że należne wynagrodzenie wyniesie ok. 290.000,00 złotych, w tym ok. 30.000,00 złotych z tytułu prac wynikających z protokołu konieczności.

Postanowieniem z dnia 27 marca 2014 roku Sędzia komisarz na podstawie art. 206 ust. 1 pkt 5 w zw. z art. 213 ust. 1 oraz art. 98 ust. 1 prawa upadłościowego i naprawczego, zezwolił Syndykowi na wykonanie umowy wzajemnej zawartej przez Spółkę (...) w dniu 26 czerwca 2012 roku.

W dniu 2 kwietnia 2014 roku Syndyk masy upadłości, na podstawie art. 98 ust. 2 zw. z art. 206 ust. 1 pkt 5 prawa upadłościowego i naprawczego, za zgodą Sędziego-Komisarza, oświadczył, że będzie wykonywać zobowiązania wynikające z umowy wzajemnej z dnia 26 czerwca 2012 roku i zażądał, aby pozwana spełniła swoje świadczenia wzajemne wynikające z przedmiotowej umowy.

Pismem z dnia 23 czerwca 2014 roku (...) Bank S.A. wystąpił do pozwanej o przekazanie należności wynikających z umowy z dnia 26 czerwca 2012 roku przypominając, że pozwana zobowiązała się do przekazywania wszelkich należności na rzecz Banku.

Roboty zamienne, jak i roboty podstawowe objęte przedmiotową umową nr ZP.271.10.2012 zostały przez Spółkę (...) wykonane.

Łącznie pozwana zapłaciła Spółce (...) za wykonane roboty kwotę 998.681,72 złotych brutto.

Pozwana pismem z dnia 30 czerwca 2014 roku wniosła o przedstawienie kompletu dokumentacji zgromadzonej dla wykonania przedmiotowego zadania oraz załączenia do wniosku zakończenia robót.

W dniu 11 lipca 2014 roku powód Syndyk masy upadłości Spółki (...) zwrócił się do pozwanej z prośbą o udzielenie wyjaśnień w sprawie braku wpłaty do masy upadłości kwoty 239.827,91 złotych tytułem częściowej zapłaty za wykonane roboty budowlane objęte umową z dnia 26 czerwca 2012 roku, która to kwota jest wierzytelnością Spółki (...) i jako wierzytelność, wchodzi do masy upadłości. Syndyk wskazał, że upadły, aby wykonać umowę, zawarł z G. (...) Bank umowę kredytu, którą zabezpieczył m.in. przeniesieniem przyszłych wierzytelności przysługujących mu z tytułu umowy zawartej z pozwaną. Wierzyciel G. (...) Bank miał prawo korzystać z tego przelewu wierzytelności wyłącznie do dnia ogłoszenia upadłości, tj. tylko co do tych wierzytelności, które powstały przed ogłoszeniem upadłości. W dniu ogłoszenia upadłości, tj. 26 czerwca 2013 roku, wierzytelność G. (...) Bank w kwocie 239.827,97 złotych nie istniała (wchodziła w skład większej przyszłej wierzytelności w kwocie 284.131,97 złotych, której termin zapadalności przypadła dopiero w dniu 17 lutego 2014 roku). Zgodnie z prawem upadłościowym, wierzyciel G. (...) Bank nie miał prawa do otrzymania wierzytelności upadłego powstałej po ogłoszeniu upadłości, miał natomiast prawo do zgłoszenia swojej wierzytelności na listę wierzytelności, z czego skorzystał w dniu 16 września 2013 roku, zgłaszając wierzytelność w kwocie 556.170,34 złotych, w tym z tytułu kredytu w kwocie 286.436,05 złotych. Ponieważ od dnia ogłoszenia upadłości Spółki (...) jej wierzyciel G. (...) Bank nie ma żadnego tytułu prawnego do wierzytelności upadłego wobec

pozwanej powstałej po ogłoszeniu upadłości, pozwana jest zobowiązana wpłacić przedmiotową należność na konto masy upadłości.

W dalszej kolejności między strony wymieniały pisma w przedmiocie czynności odbioru końcowego oraz podpisania aneksu do umowy dotyczącego zakresu robót zamiennych. Ostatecznie, do podpisania przez obie strony protokołu odbioru końcowego nie doszło. Mimo tego, obiekt został oddany do użytkowania.

W dniu 13 października 2014 roku Spółka (...) w upadłości likwidacyjnej w Z. wystawiła pozwanej fakturę VAT nr (...) na kwotę 261.203,35 złotych. W piśmie przewodnim z tej samej daty, Syndyk wyjaśnił, że zgodnie z przepisami prawa upadłościowego i naprawczego, kwotę objętą w/w fakturą, stanowiącą wierzytelność masy upadłości, pozwana ma obowiązek wpłacić na konto masy upadłości. Z przepisów art. 331 ust. 1 i art. 336 ust. 1 i 2 cyt. ustawy wynika, że Syndyk najpierw ściąga wierzytelność (to jego prawo i zarazem obowiązek), a następnie uzyskaną sumę przeznacza na zaspokojenie wierzyciela, którego wierzytelność była zabezpieczona np. przez przeniesienie wierzytelności upadłego. Wobec tego, nawet gdyby G. (...) Bank przysługiwała wierzytelność zabezpieczona przeniesieniem na niego wierzytelności upadłego wynikającej z umowy z dnia 26 czerwca 2012 roku, to obowiązkiem pozwanej Gminy jest wpłata całej kwoty objętej wspomnianą fakturą na konto masy upadłości.

Pozwana pismem z dnia 4 listopada 2014 roku odesłała otrzymaną fakturę wskazując, że jej wystawienie nie spełnia wymogów zapisów § 1 ust. 3, § 4 ust. 1, 6 i 7 oraz § 10 umowy z dnia 26 czerwca 2012 roku. Ponadto, jej wystawienie nie odpowiada zapisom pkt 15.4 SIWZ oraz pkt II.4 protokołu konieczności z dnia 24 października 2013 roku.

Postanowieniem z dnia 19 listopada 2014 roku Sąd Rejonowy w Wieluniu, VIII Zamiejscowy Wydział Cywilny w P. zezwolił pozwanej na złożenie do depozytu sądowego kwoty 261.177,86 złotych tytułem wynagrodzenia za wykonanie umowy z dnia 26 czerwca 2012 roku zawartej pomiędzy pozwaną a Spółką (...), która to kwota ma być wydana na wniosek uprawnionego wierzyciela pod warunkiem przedstawienia prawomocnego orzeczenia sądowego stwierdzającego obowiązek spełnienia na jego rzecz przez dłużnika, tj. pozwaną Gminę, świadczenia złożonego do depozytu sądowego.

Pismem z dnia 26 stycznia 2015 roku powód wezwał pozwaną do zapłaty kwoty 290.959,56 złotych z tytułu wykonania robót objętych umową z dnia 26 czerwca 2012 roku oraz robót dodatkowych wynikających z protokołu konieczności i protokołu zamiennego - w terminie 7 dni od daty otrzymania wezwania, pod rygorem skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego.

W dniu 4 lutego 2015 roku pozwana złożyła do depozytu sądowego kwotę 261.117,86 złotych. W odpowiedzi na pismo z dnia 26 stycznia 2015 roku pozwana wskazała, że kwotę 261.117,86 złotych złożyła do depozytu sądowego, działając w tej mierze w oparciu o postanowienie Sądu Rejonowego w Wieluniu, VIII Zamiejscowego Wydziału Cywilnego w P. z dnia 19 listopada 2014 roku, sygn. akt VIII Ns 727/14. Natomiast kwota ją przewyższająca nie znajduje uzasadnienia ani w treści umowy, ani w obowiązujących przepisach.

W lutym 2015 roku powód wystąpił przed Sądem Rejonowym w Sieradzu z pozwem przeciwko pozwanej o zapłatę kwoty 29.842,00 złotych z tytułu wykonanych a nie zapłaconych robót zamiennych.

W dniu 9 marca 2015 roku powód złożył oświadczenie wobec pozwanej o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli dotyczącego umowy z dnia 26 czerwca 2012 roku, złożonego pozwanej w dniu 2 kwietnia 2014 roku, w części dotyczącej terminu zakończenia tej umowy.

W oparciu o tak zakreśloną podstawę faktyczną rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy uznał powództwo za bezzasadne.

Na wstępie rozważań prawnych Sąd pierwszej instancji dokonał analizy realizacji umowy z dnia 26 czerwca 2012 roku i wskazał, że powodowa Spółka (...) wykonała w całości umówione roboty budowlane, zaś pozwana zapłaciła Spółce (...) za wykonane roboty (z umowy głównej, a z wyłączeniem robót zamiennych wynikających z protokołu konieczności)

kwotę 998.681,72 zł brutto. Do zapłaty pozostała zatem kwota 261.117,86 zł (co ostatecznie było niesporne pomiędzy stronami), którą to kwotę w dniu 4 lutego 2015 roku pozwana złożyła do depozytu sądowego.

Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 470 k.c. ważne złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego ma takie same skutki jak spełnienie świadczenia. Powołał się na stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym formuła „ważnego złożenia” obejmuje przynajmniej dwa elementy. Po pierwsze musi występować wskazana w ustawie przyczyna upoważniająca dłużnika do złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu. Po wtóre świadczenie dłużnika (którego „przedmiot” składany jest do depozytu sądowego, art. 467 k.c.) musi być zgodne z treścią zobowiązania (art. 354 § 1 k.c.) (por. np. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 14.5.2004 r. IV CK 237/03 (nie publik.), postanowienie Sądu Najwyższego z 17.5.1970 r., II CR 159/70, OSNC 1970, z. 11, poz. 209). Jeżeli wspomniane elementy występują łącznie, złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego wywołuje takie same skutki prawne jak spełnienie świadczenia wprost wierzycielowi.

Następnie Sąd pierwszej instancji podniósł, że w rozpoznawanej sprawie przyczyną złożenia przedmiotu świadczenia (sumy 261.177,86 złotych) do depozytu sądowego przez stronę pozwaną (dłużnika) były okoliczności przewidziane w art. 467 pkt 3 k.c., tj. spór co do tego, kto jest wierzycielem pozwanej Gminy: (...) Bank S.A., jako nabywca wierzytelności (cesjonariusz), czy Spółka (...), jako jej zbywca (cedent). Zdaniem Sądu meriti, w świetle pism otrzymanych przez pozwaną Gminę od cesjonariusza (pismo z dnia 23 czerwca 2014 roku) i cedenta (pismo z dnia 13 października 2014 roku i z dnia 26 stycznia 2015 roku) pozwana mogła powziąć uzasadnione wątpliwości odnośnie do przymiotu wierzyciela. W konsekwencji Sąd uznał, że złożenie do depozytu sądowego było „ważne” w rozumieniu art. 470 k.c.

W dalszych wywodach Sąd Okręgowy wskazał, że cesja wierzytelności obejmowała swym zakresem wierzytelność pieniężną przysługującą, nie mniej jednak możliwość przelewu wierzytelności przysługujących nie jest kwestionowana, mimo że nie są one wyraźnie wyszczególnione w przepisach. Powołując się na uchwałę SN z dnia 19 września 1997 roku (III CZP 45/97) Sąd Okręgowy wskazał wymogi co do dokładności oznaczenia wierzytelności przysługującej będącej przedmiotem cesji. Następnie Sąd meriti uznał, że niewątpliwie umowa przelewu wierzytelności przysługującej z dnia 20 lipca 2012 roku zawierała oznaczenie stosunku, z którego w przyszłości ma powstać przenoszona wierzytelność oraz wskazywała przysługującego dłużnika, nadto suma pieniężna złożona do depozytu sądowego odpowiadała treści zobowiązania pozwanego dłużnika. Wobec tego Sąd uznał, że spełnione zostały wymogi wskazane w powołanej uchwale, cesja okazała się skuteczna, a zatem zobowiązanie dłużnika wobec cesjonariusza (Spółki (...)) wygasło z chwilą złożenia przedmiotu świadczenia (sumy pieniężnej) do depozytu sądowego, tj. 4 lutego 2015 roku.

Sąd pierwszej instancji podkreślił, że jednym ze sposobów zabezpieczenia spłaty kredytu, ustanawianym przez kredytobiorcę na rzecz banku czy też innego wierzyciela, jest przelew wierzytelności przysługujących kredytobiorcy (dłużnikowi) z tytułu zawartych przez niego umów z osobami trzecimi. Mimo braku wyraźnych wskazań w przepisach bezsporne jest, że przedmiotem przelewu mogą być nie tylko wierzytelności już istniejące, lecz także wystarczająco oznaczone (możliwe do zidentyfikowania) wierzytelności przyszłe, czyli takie, które w chwili zawierania umowy przelewu jeszcze nie istnieją.

Następnie Sąd wywiódł, że chociaż sama możliwość zawarcia umowy przelewu w odniesieniu do wierzytelności przysługujących jest bezsporna, duże kontrowersje wzbudza pytanie, jaki wpływ ma ogłoszenie upadłości likwidacyjnej wierzyciela na wierzytelności będące przedmiotem przelewu na zabezpieczenie jego długu wobec banku, jeśli przelewane wierzytelności powstały dopiero po ogłoszeniu upadłości. Za kluczowe Sąd uznał rozstrzygnięcie dwóch kwestii: 1) w której chwili dochodzi do przelewu wierzytelności przysługujących (a dokładniej: kiedy następuje skutek w postaci przelewu tych wierzytelności na rzecz banku), 2) w czym majątku dochodzi do definitywnego powstania tych wierzytelności.

Powołując się na poglądy judykatury, Sąd pierwszej instancji wywiódł, że warunkiem skutecznego przelewu jest istnienie przelewanej prawa, dlatego skutki przelewu wierzytelności przysługującej nastąpią dopiero z chwilą powstania (zmaterializowania się) tej wierzytelności (tak m.in. SN: III CZP 45/97, V CKN 1471/00, III CKN 346/01 oraz IV CK

157/05). Innymi słowy, wierzytelność przyszła trafia do majątku podmiotu, na który została przelana, dopiero z chwilą jej powstania, czy też bardziej precyzyjnie: w jurydyczną sekundę po jej powstaniu.

Następnie Sąd Okręgowy poddał analizie kwestię, czy do powstania takiej wierzytelności dojdzie bezpośrednio w majątku banku, czy też taka wierzytelność najpierw będzie musiała powstać na rzecz i tym samym w majątku przelewającego (kredytobiorcy), a dopiero później – zgodnie z postanowieniami zawartej umowy przelewu – automatycznie przejdzie do majątku cesjonariusza, czyli banku.

Przyjął, że odpowiedź na to pytanie zależy od tego, z jakiego rodzaju wierzytelnością przyszłą mamy do czynienia, wierzytelności przyszłe można bowiem podzielić na dwie kluczowe kategorie: te, dla których podstawa prawna już istnieje (i z taką właśnie wierzytelnością mamy do czynienia na kanwie rozpatrywanego przypadku – wszak jej podstawą prawną była umowa nr ZP.271.10.2012 z dnia 26 czerwca 2012 roku) i te, dla których nie sposób skonstruować wiązki praw, która składałaby się chociażby na ekspektatywę wierzytelności.

Odnosnie tej pierwszej kategorii, Sąd Okręgowy wskazał, że obejmuje ona wierzytelności, co do których podstawa prawna ich powstania już istnieje, jednak ze względu na zastrzeżony warunek lub termin czy też inne elementy stanu faktycznego nie wszystkie przesłanki dla jej powstania zostały zrealizowane już w chwili przelewu na zabezpieczenie. W takiej sytuacji mamy do czynienia nie tyle z samą wierzytelnością, ile z jej załączkiem, czyli z tzw. ekspektatywą wierzytelności. Ekspektatywa ta, zgodnie z prezentowaną koncepcją, również może być przedmiotem obrotu, w tym również przedmiotem umowy przelewu na zabezpieczenie. Jeżeli kredytobiorca, nim ogłoszono wobec niego upadłość, przelał ekspektatywę wierzytelności na bank, to skutek takiego przelewu nastąpi od razu (o ile strony umowy przelewu nie umówiły się inaczej). Wówczas, ekspektatywa wierzytelności na mocy i z chwilą umowy przelewu przejdzie do majątku banku. Z chwilą zaś spełnienia się wszystkich przesłanek koniecznych do powstania wierzytelności w miejsce tej ekspektatywy oczekiwana wierzytelność powstanie bezpośrednio w majątku banku.

W konsekwencji Sąd Okręgowy przyjął, że w przypadku ogłoszenia upadłości kredytobiorcy przelana ekspektatywa wierzytelności skutkuje powstaniem wierzytelności bezpośrednio w majątku banku i przepisy prawa upadłościowego, w razie upadłości dłużnika banku (wierzyciela przelewanej wierzytelności) nie znajdą zastosowania (z zastrzeżeniem przepisów o bezskuteczności czynności dokonanych w stosunku do masy upadłości). W przypadkach przelania wierzytelności na zabezpieczenie dłużnik cedowanej wierzytelności winien jest spełnić świadczenie do rąk cesjonariusza.

Dodatkowo Sąd meriti wskazał, że umowa o przelew wierzytelności także wtedy, gdy zawarta jest w celu zabezpieczenia i dotyczy wierzytelności przyszłych przenosi wierzytelność na cesjonariusza w dacie zawarcia umowy. Tego rodzaju skutek rozporządzający zgodnie z art. 510 § 1 k.c. powstaje z mocy samego prawa. Fakt, iż przelew ten dokonany został na zabezpieczenie oznacza jedynie obowiązek cesjonariusza korzystania z tej wierzytelności w granicach określonych przez cel przelewu. Natomiast z datą dokonania przelewu wierzytelności i przejścia prawa do niej na rzecz cesjonariusza, cedent traci do niej prawo – (wyr. SA w Warszawie z dnia 12 lipca 2002 roku, I ACa 1619/01, L.).

W ocenie Sądu, na kanwie rozpatrywanego przypadku przelana ekspektatywa wierzytelności wynikającej z umowy nr ZP.271.10.2012 z dnia 26 czerwca 2012 roku skutkowałą powstaniem wierzytelności bezpośrednio w majątku G. (...) Banku, gdyż kredytobiorca - Spółka (...), nim ogłoszono wobec niej upadłość, przelała ekspektatywę wierzytelności na G. (...) Bank. Jednocześnie, skutek takiego przelewu nastąpił od razu. W tej sytuacji, przepisy prawa upadłościowego, mimo upadłości Spółki (...), nie mogły znaleźć zastosowania.

Z tych też przyczyn Sąd Okręgowy oddalił powództwo oparte na przepisie art. 189 k.p.c.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł w oparciu o przepis art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i § 10 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).

Apelację od powyższego wyroku wniósł Syndyk masy upadłości spółki (...) zaskarżając go w całości i zarzucając naruszenie prawa materialnego poprzez niezastosowanie przepisów ustawy z dnia 28 lutego 2003 roku prawo upadłościowe i naprawcze, a w szczególności przepisów art. 70¹ p.u.i.n., art. 336 ust. 1 i 2 p.u.i.n., art. 339 p.u.i.n. W konsekwencji powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez ustalenie, że Syndyk masy upadłości (...) G., (...) spółki jawnej w upadłości likwidacyjnej jest upoważniony do otrzymania z depozytu sądowego kwoty 261.117,89 zł należnej mu tytułem wynagrodzenia za wykonanie umowy ZP.271.10.2012 z dnia 26 czerwca 2012 roku, którą to kwotę Gmina K. złożyła do depozytu sądowego na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Wieluniu wydanego dnia 19 listopada 2014 roku w sprawie o sygn. akt VIII Ns 727/14 oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu w kwocie 13.056,00 zł. Powód wniósł również o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania odwoławczego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny ustalił dodatkowo, na podstawie dokumentów przedłożonych na etapie postępowania odwoławczego, że (...) Bank S.A. został umieszczony na liście wierzytelności upadłego - (...) G., (...) Spółki jawnej z adnotacją, że wierzytelność Banku w zakresie, w jakim została zabezpieczoną cesją wierzytelności przysługujących upadłej od Gminy K., będzie zaspokojona w 100%. Lista wierzytelności jest prawomocna.(lista wierzytelności – k. 347, postanowienie – k. 348)

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda okazała się zasadna i jako taka skutkowałą zmianą zaskarżonego wyroku.

Na wstępie należy co do zasady podzielić rozważania Sądu pierwszej instancji dotyczące dopuszczalności cesji wierzytelności przyszłych i zabezpieczenia spłaty kredytu poprzez przelew wierzytelności przysługujących kredytobiorcy (dłużnikowi) z tytułu zawartych przez niego umów z osobami trzecimi. Pomimo braku wyraźnej podstawy ustawowej kwestia ta nie budzi wątpliwości zarówno w doktrynie jak i w orzecznictwie. Wymaga się jedynie, aby cedowana wierzytelność przyszła była dokładnie oznaczona, tj. aby umowa dotycząca przelewu wierzytelności przyszłej zawierała dane pozwalające ustalić w chwili zaistnienia określonej wierzytelności, iż to właśnie ona była objęta zawartą wcześniej umową (por. uchwała SN z dnia 19 września 1997 roku, sygn. III CZP 45/97, wyrok SN z dnia 16 października 2002 roku, sygn. IV CKN 1471/00).

Należy podkreślić, iż cesja dokonana na zabezpieczenie ma szczególny i powierniczy charakter. Cedent i wierzyciel-cesjonariusz umawiają się bowiem, że:

- 1) wierzyciel zrealizuje wierzytelność tylko wówczas, gdy jego dłużnik nie spłaci zobowiązania w terminie określonym w umowie oraz
- 2) w wypadku gdy dług zostanie spłacony w terminie, następuje zwrotny przelew wierzytelności na cedenta albo na mocy samej umowy przelewu, albo przez zawarcie umowy ponownego przelewu.

Własność przedmiotu zabezpieczenia ma zatem stanowić wyłącznie środek służący zagwarantowaniu spłaty wierzytelności. Cechą czynności prawnych powierniczych jest bowiem wykorzystanie ich w innych celach, aniżeli wynikałoby to z ich treści.

Fakt, iż przelew dokonany został na zabezpieczenie oznacza zatem obowiązek cesjonariusza korzystania z tej wierzytelności wyłącznie w granicach określonych celem przelewu tj. cesjonariusz zobowiązuje się nie rozporządzać przelanym prawem, chyba, że okaże się to konieczne do zaspokojenia zabezpieczonej wierzytelności. W przypadku zaspokojenia wierzytelności (np. spłaty kredytu) nabywca zobowiązany jest do powrotnego przeniesienia na zbywcę

przedmiotu przelewu. (I. H., Prawne zabezpieczenia zapłaty wierzytelności, Lex 2014; P. B., Przewłaszczenie na zabezpieczenie w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku upadłego, ABC nr (...)).

Z takim w właśnie sposobem zabezpieczenia mamy do czynienia w przedmiotowej sprawie - w dniu 20 lipca 2012 roku (...) Bank S.A. zawarł z kredytobiorcą (...) Spółką jawną umowę, na mocy której kredytobiorca przeniósł wierzytelności wobec swojego dłużnika - Gminy K. na rzecz Banku, jako zabezpieczenie własnego zobowiązania z tytułu udzielonego mu kredytu. O zawarciu powyższej umowy pozwana Gmina została poinformowana na piśmie i zobowiązała się przekazywać wszelkie należności z umowy z dnia 26 czerwca 2012 roku każdorazowo na konto Banku.

W realiach sprawy sporne stało się, kto jest uprawniony do odbioru kwoty 261.117,89 zł stanowiącej zapłatę za ostatni etap robót wykonanych przez Spółkę (...) w upadłości likwidacyjnej w ramach umowy nr ZP.271.10.2012 z dnia 26 czerwca 2012 roku. Zapłaty domagał się bowiem zarówno Syndyk masy upadłości spółki (...), jak i na ówczesnym etapie sporu cesjonariusz (...) Bank S.A. Wobec niepewności co do tego, kto jest uprawniony do odbioru świadczenia, Gmina K. wypełniła swoje zobowiązanie składając przedmiot świadczenia do depozytu sądowego (art. 467 pkt 3 w zw. z art. 470 k.c.). Sąd Okręgowy prawidłowo przyjął, iż złożenie do depozytu było ważne w rozumieniu art. 470 k.c. Sąd Apelacyjny w pełni podziela i przyjmuje za własne poczynione w tym zakresie rozważania Sądu meriti.

Nie można się natomiast zgodzić ze stanowiskiem Sądu Okręgowego w części, w jakiej Sąd ten wywiódł, że w rozpoznawanej sprawie, mimo (...) Spółki (...), nie mogły znaleźć zastosowania przepisy prawa upadłościowego i naprawczego, gdyż przelana ekspektatywa wierzytelności wynikającej z umowy nr ZP.271.10.2012 z dnia 26 czerwca 2012 roku skutkowałą powstaniem wierzytelności przyszej od razu i bezpośrednio w majątku (...) Banku S.A. Wbrew analizowanej tezie, o zastosowaniu przepisów ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn. Dz.U. z 2015 r., poz. 233) nie decyduje bowiem przyszły charakter przelanej wierzytelności, a specyficzna causa przelewu, a zatem zabezpieczenie innej wierzytelności, której zaspokojenia po ogłoszeniu upadłości wierzyciel może poszukiwać wyłącznie w trybie przepisów powołanej ustawy.

Trafnie zatem wskazywał apelujący, że Sąd pierwszej instancji naruszył przepisy ustawy z dnia 28 lutego 2003 roku prawo upadłościowe i naprawcze (dalej p.u.i.n.), a w szczególności przepisy art. 70¹ p.u.i.n., art. 336 ust. 1 i 2 p.u.i.n., art. 339 p.u.i.n., poprzez ich niezastosowanie.

Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze reguluje zasady wspólnego dochodzenia roszczeń wierzycieli od niewypłacalnych dłużników będących przedsiębiorcami. Żaden wierzyciel nie może zostać zaspokojony poza trybem postępowania upadłościowego, gdyż po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości likwidacyjnej wszystkie postępowania egzekucyjne ulegają umorzeniu z mocy prawa (art. 1, art. 146 ust. 1 p.u.i.n.). Z dniem ogłoszenia upadłości majątek upadłego staje się masą upadłości. W skład masy upadłości wchodzi majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości i nabyty przez upadłego w toku postępowania upadłościowego, z ustawowymi wyłączeniami. Wyłączeniu z masy upadłości podlegają tylko składniki mienia enumeratywnie wskazane w przepisach oddziału 3 ustawy. Zgodnie z treścią art. 70¹ p.u.i.n. przepisów o wyłączeniu z masy upadłości nie stosuje się jednak do rzeczy, wierzytelności i innych praw majątkowych przeniesionych przez upadłego na wierzyciela w celu zabezpieczenia wierzytelności. Do przedmiotów tych oraz do zabezpieczonych w ten sposób wierzytelności stosuje się odpowiednio przepisy ustawy dotyczące zastawu i wierzytelności zabezpieczonych zastawem.

Z cytowanego przepisu wynika jednoznacznie, że wierzytelności, co do których upadły dokonał cesji celem zabezpieczenia innej wierzytelności, objęte są reżimem postępowania upadłościowego. Skutek taki dotyczy przy tym zarówno wierzytelności istniejących w chwili dokonania cesji, co do których bezspornie skutek przelewu nastąpił w dacie tej czynności, jak i wierzytelności przyszłych. Wierzyciel zabezpieczony przewłaszczeniem na zabezpieczenie ma zgodnie z art. 70¹ p.u.i.n. uprawnienia w postępowaniu upadłościowym takie jak zastawnik. Upadłość obejmująca likwidację majątku upadłego służy ochronie wszystkich wierzycieli w drodze ich równomiernego zaspokojenia. Dążąc do zapewnienia ochrony wszystkim wierzycielom upadłego dłużnika, w prawie upadłościowym nie eliminuje się jednak szczególnej ochrony, która przysługuje niektórym wierzytelnościom z tej przyczyny, że zostały przed ogłoszeniem upadłości w określony sposób zabezpieczone, na przykład hipoteką, zastawem. Do katalogu tego rodzaju

zabezpieczeń należy również przewłaszczenie na zabezpieczenie. Przejawem ochrony praw wierzycieli rzeczowych jest tzw. prawo odrębności, czyli prawo do zaspokojenia się z przedmiotu zabezpieczenia, z pierwszeństwem przed innymi wierzycielami. W związku z regulacją zawartą w art. 70¹ p.u.i.n. do zabezpieczonych przewłaszczeniem przedmiotów majątkowych oraz do wierzytelności tak zabezpieczonej stosuje się m.in. przepisy art. 336, 338, 339, 340, 345 i 346 p.u.i.n., dotyczące podziału sum uzyskanych ze zbycia rzeczy i praw obciążonych rzeczowo. Sumy uzyskane z likwidacji wierzytelności i praw przeniesionych na zabezpieczenie przeznacza się na zaspokojenie wierzycieli, których wierzytelności były zabezpieczone na tych wierzytelnościach i prawach z zachowaniem przepisów ustawy. Kwoty pozostałe po zaspokojeniu tych wierzytelności wchodzi do funduszy masy upadłości (art. 336 i n. p.u.n.). (P. Biezuński, Przewłaszczenie na zabezpieczenie w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku upadłego, ABC nr 113030; A. Jakubecki, F. Zedler, Komentarz do art.70(1) ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze, Lex 2014; I. Heropolitańska, Prawne zabezpieczenia zapłaty wierzytelności, Lex 2014).

Reasumując, wierzyciel, którego wierzytelność zabezpieczona jest przez przeniesienie na wierzyciela prawa własności rzeczy, wierzytelności i innego prawa, uczestniczy w zaspokajaniu swej wierzytelności na takich samych zasadach jak wierzyciel, którego wierzytelność zabezpieczona jest zastawem. Wierzyciel osobisty, będący stroną stosunku powierniczego, ma status wierzyciela w postępowaniu upadłościowym, przez co może dochodzić swej wierzytelności w drodze zgłoszenia wierzytelności w postępowaniu upadłościowym. W zakresie zaspokojenia wierzytelności traktowany jest jak wierzyciel zastawniczy.

Cesja z dnia 20 lipca 2012 roku dokonana została na zabezpieczenie wierzytelności kredytowej, jej przedmiotem była wierzytelność przyszła. Jak już zostało wyżej wskazane, cesja na zabezpieczenie ma charakter powierniczy, a wierzyciel może z niej korzystać tylko w umówiony sposób. Należy podkreślić, że (...) Bank S.A. miał prawo korzystać z przelanej wierzytelności tylko w sposób zgodny z umową i wyłącznie do dnia ogłoszenia upadłości, tj. tylko co do tych wierzytelności, które powstały przed ogłoszeniem upadłości.

Na gruncie powyższych rozważań trzeba stwierdzić, że wynagrodzenie za wykonane roboty budowlane w kwocie 261.117,89 zł, złożone wobec niepewności co do osoby wierzyciela na rachunku depozytowym sądu na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Wieluniu w sprawie sygn. akt VIII Ns 727/14, podlega likwidacji w trybie przewidzianym dla masy upadłości (...) G., (...) Spółki jawnej, a (...) Bank S.A. powinien zostać zaspokojony w ramach postępowania upadłościowego przy uwzględnieniu regulacji zawartych w art. 331 ust. 1 i 2, art. 336 ust. 2 oraz art. 339 p.u.i.n.

Co istotne, wierzyciel upadłej (...) Bank S.A. na podstawie art. 236 p.u.i.n. zgłosił swoją zabezpieczoną wierzytelność z tytułu umowy kredytowej Sędziemu komisarzowi i został umieszczony na liście wierzytelności (prawomocnej od 24 marca 2014 roku) z adnotacją, że jego należność wynikająca z dokonanej na zabezpieczenie cesji wierzytelności należnych od Gminy K. zostanie zaspokojona w 100%. Tym samym wierzyciel uzyskał już tytuł egzekucyjny, gdyż zgodnie z treścią art. 264 ust. 1 p.u.i.n. po zakończeniu lub umorzeniu postępowania upadłościowego wyciąg z zatwierdzonej przez sędziego-komisarza listy wierzytelności, zawierający oznaczenie wierzytelności oraz sumy otrzymanej na jej poczet przez wierzyciela, jest tytułem egzekucyjnym przeciwko upadłemu. (...) Bank S.A. dał także czytelny wyraz temu, że jedyną drogą zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności kredytowej, zabezpieczonej przewłaszczeniem, pozostaje udział w czynnościach postępowania upadłościowego. Stanowisko to potwierdza również brak reakcji tego podmiotu na dokonane na wniosek pozwanego przypozwanie w trybie art. 84 k.p.c.

Legitymacja procesowa powoda – Syndyka masy upadłości Spółki (...) do wytoczenia powództwa z art. 189 k.p.c. nie budziła wątpliwości – wobec sporu co do tego, jaki podmiot jest uprawniony do podjęcia kwoty 261.117,89 zł złożonej przez Gminę K. do depozytu sądowego, uzyskanie wyroku ustalającego, że to Syndyk masy upadłości spółki (...) jest uprawniony do otrzymania z depozytu sądowego spornej kwoty, było niezbędne do podjęcia środków z rachunku depozytowego sądu, a zatem powód miał interes prawny w wytoczeniu powództwa.

Wątpliwości nie budzi również legitymacja procesowa po stronie pozwanej. Gmina K. jest stroną umowy z dnia 26 czerwca 2012 roku. Od początku procesu aktywnie wdała się w spór i zajmowała stanowisko w sprawie wnosząc

o oddalenie powództwa i wywodząc, że uprawnionym do podjęcia depozytu jest wyłącznie cesjonariusz (...) Bank S.A. Biernie legitymowany w postępowaniu o ustalenie może być zaś ten, kto pozostaje z wynikającym z żądania pozwu prawem lub stosunkiem prawnym w takim związku, że stwarza zagrożenie prawnie chronionym interesom. Dodatkowo warto zaznaczyć, że wprawdzie pozwana Gmina spełniła już swoje zobowiązanie poprzez złożenie spornej kwoty 261.117,89 zł do depozytu sądowego a uznanie tego złożenia za ważne doprowadziło do wygaśnięcia jej zobowiązania (por. wyrok SN z 14 maja 2004 roku, sygn. IV CK 237/03; wyrok SN z 4 kwietnia 2007 roku, sygn. V CSK 499/06), jednak zgodnie z treścią art. 469 § 1 k.c. dopóki wierzyciel nie zażądał wydania przedmiotu świadczenia z depozytu sądowego, dłużnik może przedmiot złożony odebrać. W takiej sytuacji złożenie do depozytu uważa się za niebyłe (§ 2).

Mając na względzie powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i ustalił, że Syndyk masy upadłości (...) G., (...) Spółki jawnej w upadłości likwidacyjnej z siedzibą w Z. jest uprawniony do otrzymania z depozytu sądowego kwoty 261.177,89 zł należnej z tytułu wynagrodzenia za wykonanie umowy z dnia 26 czerwca 2012 roku zawartej przez upadłego z Gminą K., która to należność została złożona do depozytu sądowego na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Wieluniu z dnia 19 czerwca 2014 roku w sprawie sygn. akt VIII Ns 727/14 oraz zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 13.056 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. O kosztach postępowania przed Sądem pierwszej instancji Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. Na koszty poniesione przez powoda na tym etapie procesu złożyła się jedynie opłata sądowa od pozwu.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. i zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 20.273 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego. Na koszty te złożyła się opłata sądowa od apelacji oraz wynagrodzenie pełnomocnika w osobie radcy prawnego w kwocie 7.200 zł, ustalone w oparciu o § 6 pkt 7 i § 12 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 490).

Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c. W rozpoznawanej sprawie nie zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek, który pozwala na skorzystanie z tej wyjątkowej instytucji i nie obciążanie pozwanej kosztami. Pozwana Gmina, mimo skutecznego spełnienia świadczenia z umowy o roboty budowlane poprzez złożenie do depozytu sądowego, wdała się w spór i zaprzeczyła uprawnieniu powoda. Stanowisko to prezentowała także na etapie postępowania apelacyjnego. Nie przedstawiła przy tym żadnych okoliczności podmiotowych, jak i przedmiotowych, które uzasadniałyby rozstrzygnięcie o kosztach postępowania z zastosowaniem zasady słuszności.